

1.

Vzpon na K2 je neprimerljivo težji. Lahko bi rekli da je Everest le dobra priprava na malenkost manjšega brata. Za marsikoga, tudi profesionalne alpiniste, predstavlja drugi najvišji vrh prvi izziv, tako da mnogi poiskujejo večkrat, pa se jim kljub temu želja ne uresniči. V bazi sem poslušal zgodbe o gori, kot bi bila prekleta, saj nekaterim enostavno ni usojena. K2 zahteva najboljšo telesno in psihično pripravljenost, odločenost in željo, ki se med vzponom neštetokrat poiskuje izgubiti med pretečimi oblaki in temnimi ostenji.

Višina obeh vrhov je problem, na katerega se je težko pripraviti. Višinska bolezen lahko zagreni življenje še tako izkušenemu in odpornosti nanjo ne dobimo s predhodnimi vzponi. Odvisna je od spleta okoliščin, mnogo jih sploh še ne poznajo, lahko bi rekli, da je sreča pri vsem vedno dobrodošla. Življenje nad osemtisoč metri enostavno počasi ugaša, s kisikovo podporo ali brez, z božjo pomočjo ali brez in glavna naloga je, da vrh dosežemo in se čim hitreje vrnemo v dolino. Everest mi kljub skoraj devetim kilometrom nad morjem ni povzročal težav z višino. Dodaten kisik sem začel uporabljati šele na trojki, torej krepko nad osem tisoč metri. V Pakistanu nisem imel te sreče, pljučni edem me je udaril na drugi rotaciji, že na dvojki. Kljub temu sem se, sicer podprt z zdravili, povzpел do trojke, na 7400 m, vendar sem na spustu plačal davek za svojo neumnost. Stanje se mi je ponovno poslabšalo, voda mi je zalivala pljuča in trpljena ob tem ni mogoče opisati. Ravnski kilometri na poti proti bazi so se mi zdeli kot navpičen vzpon, počival sem na nekaj korakov, sonce na ledeniku me je dodatno dehidriralo in mislil sem obupati, se usesti in nikoli več vstati. Vendar tudi zelo počasi se daleč pride in človek se nauči potrpljenja in tudi dejstva, da tudi pripravljen organizem pozna končno mejo, čez katero ne gre.

Zrak je na taki višini precej mrzel, temperature se ob vremenskih poslabšanjih lahko spustijo 50 stopinj pod ničlo, kar predstavlja dodaten izziv, predvsem ko je potrebno delo prstov, ki ga otežujejo debele rokavice. Spuščanje po vrveh v snežnem metežu v hudem mrazu pripelje tudi nezlomljive do roba obupa. Babica je vedno dejala. "potrpljenje je božja mast, samo revež je tisti, ki se z njo maže..." in čeprav dolgo nisem vedel kaj dejansko to pomeni, sem po K2 prepričan, da to vem. Ko se nizkim temperaturam pridruži veter, postane zares zabavno, izpostavljeni deli kože zmrznejo prej kot v minuti. Prste lahko izgubimo, če snamemo rokavice za nekaj sekund, kar lahko pomeni da gora postane naš zadnji dom.

2.

Mislil da se z spoznavanjem samega sebe ukvarja sleherni izmed nas, ves čas svojega obstoja in da z dotičnimi dejanji proces iskanja samega sebe samo pospešimo, vendar se na koncu vsi zadovoljimo s podobnimi odgovori, da se bomo kljub iskušnjam, ki jih dobimo v življenju, vedno znova presenečali, če se bomo postavljali v situacije, ki nam niso znane.

Bolj ko se oddaljim od vsakdana, dalj časa ko prebijem v trepetajočih šotorih na robu obupa, bolj se mi zdi, da je življenje enostavno in da je iskanje odgovorov o obstoju in njegovi pomembnosti izguba časa. V primerjavi z vsem kar nas obdaja smo samo neskončno nepomembni in nevsakdanje stvari najbrž počnemo zato, da bi na nekoga naredili vtis in da bi nas imel rad. Najbrž je tisto, kar zares šteje, da s svojimi dejanji posežemo v misli nekoga drugega in ga s tem "začaramo", tako nismo več sami in naš obstoj postane pomemben. Obstoj tako ne pomeni več samo zavedanje časa in prostora, kar je glavna naloga našega glavnega organa možganov, obstoj postane tisto kar mora biti: pomaga drugemu obstajati in obratno.

3.

Upam da sta hčeri razumeli sporočilo mojih avantur, namreč da lahko človek kot sem sam, doseže nekaj, kar mu ne bi nihče pripisal, le potruditi sem se moral in vztrajati dovolj časa. Le na tak način nemogoče postane resničnost. Navedeno sem jima pripravljen dokazovati še dolgo časa, tako da se morda odpravim še kam, izzivov nikoli ne zmanjka.

4.

Slabih petnajst let sem živel za svoj poklic. Začel sem kot asistent na medicinski fakulteti, učiteljsko mesto sem dobil takoj po študiju, veliko sončnih dni sem čepel za aparaturami na Inštitutu Jožef Štefan in končal magisterij. Rad sem imel delo s študenti, vendar sem ugotovil da vse preveč časa zgubim z nepomembnimi konflikti med zaposlenimi, tako sem se odločil za zasebno pot. Delal sem tudi po petnajst ur na dan, se izobraževal v tujini, med vikendi pa hodil po hribih. Vsako prosto uro

sem izkoristil za trening ali za gibanje v naravi z otroci. Težko sem si privoščil daljši dopust, službeni telefon pa sem imel stalno pri sebi, še ponoči. Prišel je dan, ko sem spoznal, da imam tega dovolj, odpravil sem se na Everest, s strahom, da življenje po vrnitvi ne bo več kot prej, da bom morda izgubil poklicni ugled, ki sem si ga težko prigaral, odprava je namreč dolga in kar precej časa sem iskal ustreznega zobozdravnika, ki me je nadomeščal. Zgodilo se je ravno nasprotno, ko sem se vrnil je bilo vse kot nekoč, spoznal sem da sem pogrešljiv, da lahko tudi sam pijem kavo pol ure, da lahko preberem nestrokovno knjigo, da lahko ure zrem v zvezdno nebo in da lahko razmišljam o življenju in ne le o stroki. Delo s pacienti mi je ponovno postalo užitek, kot nekoč, na začetku, ko sem še verjel da lahko spremenim delček sveta in ordinacija je postala soba nasmeškov, stene me niso več spominjale na stres, zaposleni so mi ponovno postali najbližji. Izkušnja morda ni povezana ravno z odpravami v najvišje hribe, pomembna je daljša odsotnost od doma, od dela, tudi od domačih, saj sem ugotovil koliko mi dejansko pomenijo, pomembna je spremeba, res pa je, da je izkušnja zaradi nečloveških razmer v hribih mnogo bolj intenzivna, saj je nemalokrat povezana s tveganjem življenja, torej stalno odsotnostjo od vsakdana.

5.

Ko izzivov v poklicu ne vidimo več, si moramo poiskati drugega. Po eni strani gre za paradoks. Zares dobri postanemo, ko delo opravljamo rutinsko, vendar je rutina pot v poklicno staranje in na koncu v poklicno smrt. Rutina je kot težko pričakovani cvet, ki morda zacveti le nekajkrat v življenju, vendar ga je potrebno svežiti z rosnimi kapljicami izziva, la tako bo dolgo cvetel. Zobozdravniški poklic je zelo dovzeten za tovrstne mentalne bolezni, predvsem v žalostnem sistemu, v katerem delujemo, vendar kot moramo krepiti lastno zdravje, tako je pomembno da stalno krepimo lastno željo po iskanju poklicnih izzivov in kjer je želja je pot in izzivov resnično nikoli ne zmanjka.

6.

Tveganjem se izognem s spoštovanjem doktrine. Doktrino lahko spoštujem, če jo dobro poznam, kar pomeni, da moram redno spremljati njene spremembe. Sprembam lahko sledim, če se stalno učim in vlagam ogromno sredstev v nove aparature. Do sredstev pridem le s trdim delom. Za trdo delo moram biti pripravljen, telesno in psihično, kar pomeni da moram zelo dobro poznati samega sebe in vedeti, kdaj je čas da priznam svoje omejitve in tu delo postane zelo podobno alpinizmu. Zato menim, da sem s korakom naprej v alpinizmu, naredil tudi korak naprej v poklicu.

7.

Koncesijsko in samoplačniško dejavnost imamo strogo ločeno, zato tudi dve ordinaciji. Prvo dejavnost mi pomaga opravljati mlada zobozdravnica, ki sem jo na začetku zaposlil zaradi prve daljše odprave v hribe, kasneje pa je postala nepogrešljiva pri mojem delu. Sam se v zadnjih letih posvečam predvsem implantologiji, kar je zaenkrat izključno samoplačniška dejavnost, vendar pravilna smer po kateri stomatologija prepočasi koraka. Širjenje dejavnosti z zaposlovanjem drugih zobozdravnikov, da nam samim ne bi bilo treba več delati, je slab recept za uspeh. Poklic zobozdravnika je samostojen poklic, ljudje pridejo k zobozdravniku, ki mu zaupajo in gradnja novih delovnih prostorov in nakupovanje strojev in aparatov brez dobrih rok, ne pomeni prav nič, zato je klasično pojmovanje poslovnosti v zobozdravstvu slepa ulica. Obsojeni smo na delo lastnih rok in glave in ne na direktorovanje drugim, kot je to mogoče v drugih dejavnostih.

8.

Pri vsakem poklicu, kjer je kontakt s stranko ali pacientom tako intimen kot v zobozdravstvu ali zdravstvu, je potrebno svoje delo poistovetiti s svojo notranjo željo po delu, ki bi ji lahko rekli tudi energijo, ki jo pri delu izžarevamo. Dobri zdravniki so tisti, ki poleg znanja in profesionalnosti premorejo tudi to. Vendar je tak način dela in življenja utrujajoč, zahteva visoko pripravljenost in je izspostavljen hudim dnevnim stresom. Kompenzacija teh naporov in črpanje energije nazaj je nujno. Nekateri to počnejo ob športu, alpinizmu, drugi se zlomijo in se zatečejo k morda manj primernim načinom počitka. Na žalost je nemogoče dan za dnem vzdrževati enako razpoloženje, delovno vnemo in koncentracijo. Tudi zobozdravniki smo le ljudje, z vsemi možnimi človeškimi napakami, osebnimi problemi, neznanjem, boleznimi, utrujenostjo, ...navsezadnje za današnji čas tako značilno izgorelostjo.

9.

Dobro poznam le stanje v zobozdravstvu, čeprav je moja žena zdravnica in vem, da tudi na tem področju stvari niso urejene. V Sloveniji dela približno tisoč zobozdravnikov, kar je glede na število prebivalcev več kot dovolj, tudi če se primerjamo z najbolj razvitimi sistemi v Zahodni Evropi in Skandinaviji. Kljub temu so čakalne dobe smešno dolge, lahko bi jim rekli kar odklonilne dobe in nekateri zobozdravniki, ki smo s koncesijami vključeni v mrežo, kar za nekajkrat presegamo zgornjo določeno mejo "registriranih" pacientov. Mimogrede normativi, ki določajo zgornjo številčno mejo registriranih pacientov sploh niso določeni ampak samo izbrani glede na pokritost mreže v posamezni regiji. Naše ambulante se dušijo v telefonskih klicih, pritoževanju pacientov in polnih čakalnicah (v naši ambulanti imamo skoraj 5000 pacientov). Stalno delo pod takimi pritiski je tudi mene pripeljalo do tega, da sem moral zaposliti dodatno pomoč in če želim delati po doktrinarnih pravilih in vesti, se moram zateči k samoplačništvu. Sprašujem se ali delamo tako slabo, da so čakalnice stalno polne ali pa koncesijski sistem dovoljuje, da nekateri ne delajo nič, kljub izpolnjenim delovnim normam. Študij stomatologije v Sloveniji spada med najdaljše na svetu in traja leto dlje, kot v Skandinavskih deželah, ki so vzor urejenega zobozdravstva.

Plačilo storitev in pravila dela, ki nam jih postavlja ZZZS so napisana s strani "strokovnjakov", ki po mojem mnenju še niso prebili delovnega dneva v ordinacijah, stalni popravki računalniških programov, ki nam naj bi bili v pomoč pri administraciji, so kozmetični in predvsem namenjeni služenju denarja s strani monopolnih računalniških družb, ki so se pogodile z zavarovalnico za izvajanje tovrstnih storitev. Govorimo o svobodni izbiri zobozdravnika s strani pacientov, v resnici pa sistem registriranja pri osebni zobozdravniku preprečuje ljudem ravno to. Registriran pacient dejansko nima možnosti izbire drugega zobozdravnika (samo teoretično), v kolikor ima prvi pacientov preveč. Številčna preobremenitev pacientov za zobozdravnika pomeni, da posamezniku lahko nudi bistveno manj storitev, namesto da bi posameznega pacienta lahko obdelal v celoti, kot to zahteva doktrina, etika in morala. Pravila ZZZS namreč določajo, da se denar enakomerno razporeja med paciente preko celega obračunskega leta. Zobozdravniki lahko za posamezne storitve zaračunavamo doplačila. ZZZS ne določa, katere storitve to so in doplačila navzgor niso omejena, kar dejansko pomeni dvojno zaračunavanje storitev, prvič zavarovalnici in drugič pacientu samemu. Doplačila marsikje presegajo vrednost storitev v samoplačniških ambulantah, sicer pa, zakaj pa ne. Doplačila so sicer nujna, ker je plačilo s strani ZZZS-ja, za nekatere storitve tako nizko, da ne pokrije niti materialnih in obratovalnih stroškov, za posamezno storitev. Poleg tega koncesije, ki so podeljene s strani ZZZS-ja dejansko privilegirajo le posamezne zobozdravnike, drugi pa lahko delajo le v samoplačniških ambulantah ali v ambulantah v lasti javnih zavodov. Zobozdravniki tako delujejo na popolnoma neenakovrednih nivojih kar se tiče obremenitve, kvalitete storitev, ki jih lahko nudijo pacientom, lastnega zaslužka, možnosti izobraževanja in tudi socialne strukture pacientov. Država je tako sama poskrbela za razslojevanje pacientov tudi na področju oralnega zdravja, v isti sapi pa se zavzema za ohranitev javnega zobozdravstva. Vsak glas, ki je namenjen tovrstni ohranitvi je dejansko voda na mlin vsem privatnim samoplačniškim ambulantam, kajti le te bodo ob sedanjem načinu razporejanja denarja v zobozdravstvu, lahko obratovale doktrinarno in moralno.

Vsega naštetega, opisal sem le delček problematike, se nacionalna zavarovalnica dobro zaveda in nehal sem se spraševati, zakaj je temu tako. Najbrž, kot za vsako stvar na tem planetu, obstaja za stanje zelo dober razlog in če se prepustimo domišljiji in enostavni zdravi kmečki pameti, nam je hitro lahko jasno zakaj.

Rešitev za stanje je zelo preprosta, preiskušena v sosednjih deželah in, ne boste verjeli, dejansko deluje. Če bi ZZZS, kot nacionalna zavarovalnica dobila le eno svobodno konkurenčno zavarovalnico, ki bi delovala pod istimi pogoji, kot sama, bi bil problem čakalnih dob, netransparentosti porabe denarja, zavajanja pacientov s strani zavarovalnice in zobozdravnikov ter tudi preventivnega obnašanja pacientov do samih sebe, zelo hitro rešen. Sistem, ki deluje danes, dejansko nudi največ denarja tistim pacientom, ki zase skrbijo najslabše, se ne zavedajo pomena ustne higiene, kot glavnega preventivnega dejavnika in ne nagrajuje, celo kaznuje paciente, ki bi si po tej plati zaslužili največ denarja in pozornosti terapevtov. Pacienti bi morali imeti svobodno izbiro zavarovalnice, storitve pri zobozdravnikih (ki bi bili tako izbrani popolnoma svobodno in konkurenčno) bi bile tako konkurenčno plačljive, povrnjen denar pa bi pacienti morali sami zahtevati nazaj od lastnih zavarovalnic. S tem je čez noč rešen tudi problem vseh davčnih utaj in pritoževanja pacientov čez prispevke, "ki jih že vse življenje plačujejo, dobijo pa nič". Glede na to, da zobozdravniki v 99 % ali več zdravimo problematiko, ki je posledica pacientovih razvad kot so

uživanje sladkorjev, nezadostna higiena, kajenja... (eskimi namreč ne poznajo kariesa) bi moralo biti zavarovanje za zobozdravstvene storitve tudi v celoti ločeno od ostalega zdravstvenega zavarovanja (dental and medical insurance). Na vse napisano nekateri zobozdravniki stalno opozarjamo vse inštitucije, ki so vpletene v delovanje sistema, pa smo največkrat zato samo deležni raznih nadzorov in šikaniranja s številnih strani, med drugim tudi kolegov. Ampak kot sem že napisal: "Potrpljenje je božja mast,..."